http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

İÇİNDEKİLER

(1)
Prof. Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY
ÇATIŞMA TEMELLERİ AÇISINDAN CELALİ İSYANLARI
CELALI REBELLIONS IN TERMS OF CONFLICT
SAYFA 11

(2)
Dr. Öğr. Üyesi İlknur SAYAN; Prof. Dr. Osman YILDIRIM
SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA AŞIRI VE ZORUNLU ÇALIŞMANINDUYGUSAL ZEKÂ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDEUYUMLULUĞUNARABULUCULUĞU
RESPONSIBILITY OF EXCESSIVE AND COMPULSORY WORK IN HEALTHCARE EMPLOYEES IN THE EFFECT ON EMOTIONAL INTELLIGENCE
SAYFA 16

(3)
Esmira İSMAYILOVA
MƏHƏMMƏDHÜSEYN ŞƏHRİYARIN "ANALAR OXŞAMASI" ŞEİRİNDƏ VƏTƏNPƏRVƏRLİK HİSSLƏRİNİN TƏRƏNNÜMÜ
PRAISE OF PATRIOTISM IN MAHAMMADHUSEIN SHAHRIYAR'S POEM "ANALAR OXŞAMASI" ("MOTHER'S PAMPERING")
SAYFA 26

(4)
Yasemin MEYDAN
AZERBAYCAN TARİHİ ROMANLARINDA (AZİZE CAFERZADE'NİN "BAKI-1501" ROMANINDA) ŞAH İSMAİL KARAKTERİ
CHARACTER OF SHAH ISMAIL IN AZIZE CAFERZADE'S NOVEL "BAKI-1501"
SAYFA 30

(5)
Sevinç BALAGLANOVA

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

GENÇ İŞSİZLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ve İŞSİZLİĞİ AZALTICI POLİTKALARIN İNCELENMESİ
ANALYSIS OF FACTORS AFFECTING YOUNG UNEMPLOYMENT and POLICIES REDUCING UNEMPLOYMENT
SAYFA 39

(6)
Doç. Dr. Seher UÇKUN; Öğr. Gör. Asiye YÜKSEL; Prof. Dr. C. Gazi UÇKUN
TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL GÜVENLİK ALANINDA YAPILAN LİSANS ÜSTÜ TEZLERİN ANALİZİ (2004-2020 YILLARI)
GRADUATE THESIS ANALYSIS OF THE PRIVATE SECURITY IN TURKEY (2004-2020 YEARS)
SAYFA 48

(7)
Oğuzhan UZAR; Doç. Dr. Kahraman BEHBUDOV
HÜSEYİN CAVİD'İN SANATI, SİYASİ ve HUKUKİ DÜŞÜNCESİ ÜZERİNE BAZI GÖZLEMLER
SOME OBSERVATIONS ON HUSEYIN CAVID'S ART, POLITICAL AND LEGAL THOUGHT
SAYFA 53

(8)
Öğr. Gör. Taghi SALAHSHOUR HASAN KOHAL
GREGORYEN KIPÇAK TÜRKÇESİNDEKİ TUSNAX SÖZÜ ÜZERİNE
ABOUT THE TUSNAX WORD IN GREGORIAN KIPCHAK TURKISH
SAYFA 60

(9)
Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir ÖZDEMİR
GRAFİK TASARIM SANATI ve GRAFİK TASARIM SANATI İÇİNDE YER ALAN AFİŞ SANATININ SEÇİMLERDE KULLANIMI ve İNSANLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ. (2002-2018 YILLARI ARASINDA ADALET ve KALKINMA PARTİSİNİN GENEL SEÇİMLERDE KULLANMIŞ OLDUĞU AFİŞLER)
THE USE OF BANNER ART IN GRAPHIC DESIGN AND THE ART OF GRAPHIC DESIGN IN ELECTIONS AND ITS EFFECT ON PEOPLE

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

(BETWEEN 2002-2018, POSTERS USED BY THE JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY IN GENERAL ELECTIONS)
SAYFA 65

(10)
Doç. Dr. Burhan SAYILIR
1911'DE KUDÜS'TEKİ İZİNSİZ KAZILAR VE MEBUSAN MECLİSİNDE'Kİ YANSIMALARINA DAİR KISA BİR DEĞERLENDİRME
A BRIEF ASSESSMENT ON THE UNAUTHORIZED EXCAVATIONS IN JERUSALEM IN 1911 AND THEIR REFLECTIONS IN MEBUSAN ASSEMBLY
SAYFA 79

(11)
Doç. Dr. Aşkım Nurdan TÜMBEK TEKEOĞLU; Ayşe BÜYÜKBAŞ
MARKA ALGISI İLE SATIN ALMA DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİDE BEŞ DUYUNUN ARACILIK ROLÜ
THE ROLE OF FIVE SENSORIES RELATED TO PURCHASE BEHAVIOUR THROUGH BRAND PERCEPTION
SAYFA 89

(12)
Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ÖZDEMİR
REVIEW AND ANALYSIS OF THE WEB PAGES OF ARTVIN MUNICIPALITY and DISTRICT MUNICIPALITIES IN TERMS OF GRAPHIC DESIGN
ARTVİN BELEDİYESİ ve İLÇE BELEDİYELERİN WEB SAYFALARININ GRAFİK TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ANALİZİ
SAYFA 101

(13)
Hüseyin AKGÜN; Dr. Öğr. Üyesi Menekşe KILIÇARSLAN
MERKEZİ HEKİM RANDEVU SİSTEMİ ve RANDEVUSUZ HASTALARIN BEKLEME SÜRELERİNE YÖNELİK ÇALIŞMA: BİR KAMU HASTANESİ ÖRNEĞİ

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

DOCTOR APPOINTMENT SYSTEM and DISAPPOINTMENT PATIENTS FOR WAITING TIMES STUDY: AN EXAMPLE OF A PUBLIC HOSPITAL
SAYFA 112

(14)
Dr. Mübariz ƏLİYEV
SAZ-SÖZ AŞIQ DEYİŞMƏLƏRİNİN SƏCİYYƏVİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ
CHARACTERISTICS OF THE POETRY IMPROVISATION COMPETITION INHERENT IN ASHUG ART
SAYFA 122

(15)
Vüsale ŞERİFOVA
INTERCULTURAL DIALOG AS AN IMPORTANT MEANS OF INTERNATIONAL CULTURAL RELATIONS OF AZERBAIJAN
AZERBAYCAN'IN ULUSLARARASI KÜLTÜREL İLİŞKİLERİNİN ÖNEMLİ ARACI OLARAK KÜLTÜRLERARASI DİYALOG
SAYFA 128

(16)
Doç. Dr. Caner SANCAKTAR
DEVLETLER ARASI BÜTÜNLEŞME: BOYUTLAR ve KOŞULLAR
INTER-STATE INTEGRATION: DIMENSIONS AND CONDITIONS
SAYFA 136

(17)
Dr. Öğretim Üyesi Hande EROL
KKTC CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: 2020
EVALUATION OF TRNC PRESIDENTIAL ELECTIONS: 2020
SAYFA 140

(18)
Doç. Dr. Mevlüt KARADAĞ; Yasin ÇİLHOROZ; Doç. Dr. Oğuz IŞIK
SALGIN HASTALIKLARIN YAYILMASINDA GÖÇÜN ROLÜ
A ROLE OF MIGRATION IN THE SPREAD OF EPIDEMIC DISEASES
SAYFA 147

(19)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Dr. Öğr. Üyesi Seray TOKSÖZ
MEVCUT EKONOMİK DURUMUN, ÇALIŞANLARIN SESLERİNİ KULLANMA BECERİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA
HOW HAS THE CURRENT ECONOMIC SITUATION IMPACTED ON THE ABILITY OF EMPLOYEES TO USE THEIR VOICE: A COMPARATIVE STUDY
SAYFA 155

(20)
Prof. Dr. Mehmet GENÇTÜRK; Arş. Gör. Fevzi AKBULUT; Ömer BAŞ
ECZANE ÇALIŞANLARININ COVİD-19 DÖNEMİNDEKİ PROBLEMLERİ
PROBLEMS OF PHARMACY WORKERS DURING COVID-19 PERIOD
SAYFA 169

(21)
Dr. Öğr. Üyesi Kübra Deren EKİCİ
ELEŞTİREL TEORİ ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ
AN OVERVIEW ON CRITICAL THEORY
SAYFA 176

(22)
Qabil ƏLİYEV
AZERBAYCAN BASININDA SOVYET DÖNEMİ TÜRK DİLLİ HALKLARIN EDEBİYATI
LITERATURE OF TURKISH LANGUAGES IN THE SOVIET-AZERBAIJANI PRESS
SAYFA 180

(23)
Cihan GÜNYEL
ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİNDEN SOSYAL İNŞACILIK TEORİSİNDE KİMLİK KAVRAMI ve KİMLİK-GÜVENLİK İLİŞKİSİNE YAKLAŞIMI
THE CONCEPT OF IDENTITY IN SOCIAL CONSTRUCTION THEORY FROM INTERNATIONAL RELATIONS THEORY AND APPROACH TO IDENTITY-SECURITY RELATIONSHIP

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

SAYFA 189

(24)
Muhammet ESEN; Dr. Öğr. Üyesi Onur AKÇAKAYA
6360 SAYILI KANUN'UN BÜYÜKŞEHİR İLÇE BELEDİYELERİNİN İDARİ ve MALİ ÖZERKLİKLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİNDE BİR ARAŞTIRMA
THE EFFECTS OF THE LAW NO 6360 ON THE ADMINISTRATIVE and FINANCIAL AUTHORITY OF METROPOLITAN DISTRICT MUNICIPALITIES: A RESEARCH ON THE EXAMPLE OF THE ERZURUM METROPOLITAN MUNICIPALITY
SAYFA 197

(25)
Öğr. Gör. Ahenk Çiçek GÜVENÇ
TÜRK HUKUKUNDA VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ
CHANGE OF CUSTODY IN TURKISH LAW
SAYFA 212

(26)
Önder Mutlu BULUT
SALGIN SÜRECİNDE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE YER ALAN ŞİRKETLERİN PERFORMANSI
PERFORMANCE OF THE COMPANIES INCLUDING IN THE CORPORATE GOVERNANCE INDEX DURING THE OUTBREAK PROCESS
SAYFA 219

(27)
Öğr. Gör. Ali YÖRÜR
RECÂÎ-ZÂDE AHMED CEVDET ve *DÎVÂNÇE*'Sİ
RECAİ-ZADE AHMED CEVDET and HİS DIVANÇE
SAYFA 234

(28)
Dr. Öğr. Üyesi Bayram ARICI
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETMENLERİNİN UZAKTAN (EBA, ZOOM, MEET VB.)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

PROGRAMLAR ÜZERİNDEN YAPTIKLARI CANLI DERSLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
TURKISH TEACHER CANDIDATES' OPINIONS REGARDING LIVE LESSONS MADE BY MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION TEACHERS ON DISTANCE (EBA, ZOOM, MEET ETC.) PROGRAMS
SAYFA 238

(29)
Remzi AKTAY
TERS DENKLEMLERİN TAM SAYI ÇÖZÜMLERİ ÜZERİNE
ON FULL NUMBER SOLUTIONS OF INVERSE EQUATIONS
SAYFA 247

(30)
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM; Dr. Özgül YÜKSEKBİLGİLİ
KADIN GİRİŞİMCİLERİN İŞ KURMA NEDENLERİ VE YAŞANILAN SORUNLARIN BELİRLENMESİNE DÖNÜK NİTEL BİR ARAŞTIRMA
A QUALITATIVE RESEARCH FOR DETERMINING THE REASONS OF ESTABLISHING A BUSINESS AND THE PROBLEMS OF WOMEN ENTREPRENEURS
SAYFA 253

(31)
Öğr. Gör. Caner ŞAHİN, Doç. Dr. Şehnaz BİÇER
TÜRK MİNYATÜR TARİHİNİN İNFOGRAFİK YARDIMIYLA GÖRSELLEŞTİRİLMESİ
VISUALIZING THE HISTORY OF TURKISH MINIATURE ART WITH INFOGRAPHICS
SAYFA 262

(32)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Nazmi ÜSTE; Arş. Gör. Orhan IRK
BELEDİYE BAŞKANLARININ VE BELEDİYELERİN TWİTTER ETKİNLİKLERİNİN ANALİZİ: İZMİR ÖRNEKLEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
ANALYSIS OF TWITTER ACTIVITIES OF MAYORS AND MUNICIPALITIES: AN EVALUATION ON IZMIR SAMPLE
SAYFA 271

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

(33)
Prof. Dr. İsmail Hakkı NUR
ATLARIN EVRİMİNDE YENİ BULGULAR
NEW FINDINGS IN THE EVOLUTION OF HORSES
SAYFA 281

(34)
Dr. Öğr. Üyesi İlknur SAYAN
SERVQUAL MODEL IN EVALUATION OF HEALTHCARE SERVICE QUALITY; APPLICATION OF A RESEARCH and TRAINING HOSPITAL
SAĞLIK HİZMET KALİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE HİZMET MODELİ; ARAŞTIRMA ve EĞİTİM HASTANESİ BAŞVURUSU
SAYFA 286

(35)
Savaş KANBUR; Tolga BARIŞIK; Ulaş ÇINAR
COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ÇALIŞANLARIN ÇEVRİMİÇİ HABERLERİN İÇERİĞİ ve GÜVENİLİRLİĞİ KONUSUNDAKİ ALGISI
PERCEPTIONS OF EMPLOYEES ON THE CONTENT and RELIABILITY OF ONLINE NEWS IN THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS
SAYFA 300

(36)
Dr. Adem ÇİLEK; Ahmet UÇAN; Murat ERMİŞ
PANDEMİ SÜRECİNDE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN UZAKTAN EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
THE OPINIONS OF CLASSROOM TEACHERS ON DISTANCE EDUCATION DURING THE PANDEMIC PROCESS
SAYFA 308

(37)
Dr. Öğr. Gör. Nuran ÖZTÜRK
XV. YY.'DA OSMANLI DÖNEMİNDE KADIN
WOMAN IN THE OTTAMAN PERIOD IN THE 15th CENTURY
SAYFA 324

(38)
Тайбек Ж.К., Кальбаева Н.Т., Мамутова К.К., Жошыбаева Д.А.
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КРЕДИТТІК НАРЫҚТЫҢ ЖАҒДАЙЫ

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

SAYFA 337

(39)

Sabriye SAVAŞ

ALFRED CORTOT'NUN, FREDERIC CHOPIN'İN OP.10, NO:3 ETÜDÜNE DAİR ÇALIŞMALARININ ANALİZİ

AN ANALYSIS OF ALFRET CORTOT'S WORK ON FREDERIC CHOPIN'S OP.10, ETUDE NO:3

SAYFA 343

(40)

Mohammad RASHIDI DOKESH

İRAN'DA KADIN HAREKATI

WOMEN'S OPERATION IN IRAN

SAYFA 351

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

(31)

Öğr. Gör. Caner ŞAHİN[105], Doç. Dr. Şehnaz BİÇER[106]

TÜRK MİNYATÜR TARİHİNİN İNFOGRAFİK YARDIMIYLA GÖRSELLEŞTİRİLMESİ

VISUALIZING THE HISTORY OF TURKISH MINIATURE ART WITH INFOGRAPHICS

ÖZ

Türk minyatür tarihinin kökleri yaklaşık olarak 8. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Böylesine geniş bir zaman dilimine ait ulaşılabilen görseller ve veriler çoğunlukla ayrı yayınlarda, belirli bölümler şeklinde ele alınarak incelenmişse de görsellerin ve bilgilerin bir arada olduğu genel tarihi seyri aynı anda görmeyi sağlayan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Literatürde görülen bu eksikliği gidermek amacıyla yola çıkılan "8. Yüzyıldan Günümüze Minyatür Tarihinin İnfografik Gösterimi" isimli doktora tezi çalışmasında belli başlı Türk, İran, Arap, Moğol ve Hint uygarlıkları ve onların ulaşılabilen minyatür tarihi ve görselleri infografik çalışmalarla bir araya getirilmiştir. Bu infografiklerde her bir devletin belirli yıllarda ürettiği eserler, görsel ve bilgileriyle birlikte tarihi gelişiminin izlenebileceği bir görsele dönüştürülmüştür.

Doktora tezi çalışmasından uyarlanan bu makalede, infografiklerin üretim süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Literatür taramasının yapılması, bilgilerin düzenlenmesi, kağıt üzerinde infografiklerin eskizinin yapılması, bu eskizlerin dijital ortama taşınması ve infografik tasarımına uygun şekilde düzenlenerek çalışmanın sonlandırılması aşamalarından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Minyatür Sanatı, Geleneksel Türk Sanatı, Türk Minyatürü, İslam Sanatları, İnfografik

ABSTRACT

The roots of Turkish miniature history date back approximately to the 8th century. Although the visuals and data that can be accessed for such a wide period of time are mostly examined in separate publications and in certain sections, there is no study that enables to see the general historical course in which the visuals and information are together. The main Turkish, Iranian and Arab civilizations and their accessible miniature history and images were brought together with infographic studies in the doctoral thesis named "Infographic Display of the History of Miniature from the 8th Century to the Present" study, which was set out to fill this gap in the literature. In these infographics, the manuscripts and works produced by each state in certain years have been transformed into a visual that can be traced along with their visual and information.

In this article adapted from the doctoral thesis, the production process of infographics is tried to be explained. It consists of reviewing the literature, organizing information, drawing infographics on paper, transferring these drawings to the digital media and finalizing the study by arranging them in accordance with the infographic design.

Keywords: *Miniature Art, Manuscript, Turkish Miniature, Islamic Art, Infographic.*

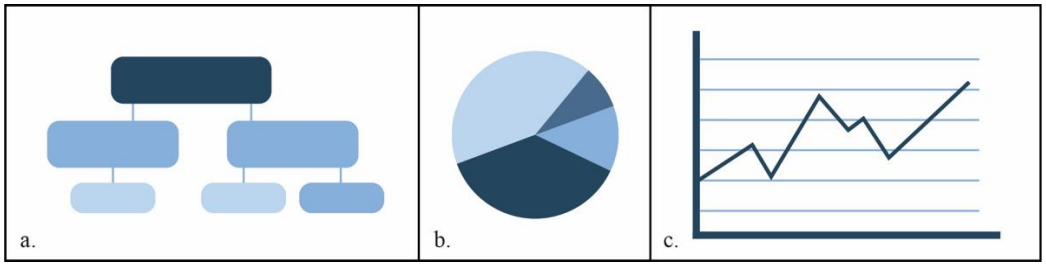
Academical disciplines/fields: *Traditional Turkish Arts.*

[105] **Öğr. Gör., Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü**
[106] **Doç.Dr., Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

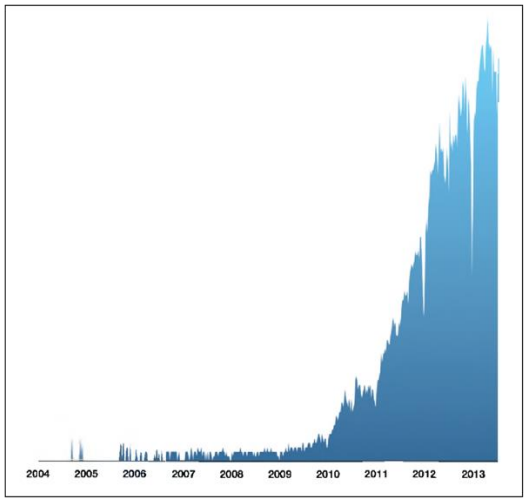
İnfografikler başka yöntemlerle anlatılması zor olan bilgilerin sözel dil ile birlikte illüstrasyonlar, semboller, haritalar ve şemalar kullanılarak iletildiği bir görsel gösterim türüdür. İnfografikler, insan vücudunun ilk bilimsel çizimlerinden beynin nasıl çalıştığına dair modern gösterimlere, erken dönem rota haritalarından ve tren programlarından metro haritalarına kadar çeşitlilik gösterebilir. Gazeteciliğin yanı sıra teknik ve pedagojik kitaplar, karmaşık bilgileri açıklamak ve hikayeler anlatmak için geleneksel olarak infografiklerinden faydalanılan yerleşik uygulamaları kullanır. Sıklıkla rastlanılan hava durumu haritasından doğal olayların görsel açıklamalarına ve yeni bulunan verilere kadar, infografikler bilgilerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur (Meirelles, 2013, s.11). Karmaşık ve yoğun bilgilerin izleyici tarafından hızlı ve kolay bir şekilde anlamasını sağlamak üzere üretilen bu görseller kullanım amacı, iletilmek istenilen bilginin türü, hedef kitle vb. etkenlerle birbirinden ayrılan türlere sahiptir.

İnfografik teriminin tanımı yakın zamana kadar sadece gazetelerde ve dergilerde sıklıkla kullanılan şema, grafik ve çizelge (Resim 1) gibi örnekleri karşılayan ve verilerin görsel bir temsili olan çizimler için kullanılmaktaydı. Ancak bu tanım günümüzde veri görselleştirmelerinin, çizimlerin ve metinlerin bir araya getirilerek tasarımcının eksiksiz bir hikaye anlatmasına olanak sağlayan bir tasarım alanına işaret etmektedir (Krum, 2014, s.6). Ayrıca önceleri sadece basılı mecrada durağan olarak kullanılan infografiklerin, teknolojinin de gelişmesiyle sayısal ortamda interaktif ve animatif özellikler de kazandığı görülmektedir.

Resim 1: *a. Şema örneği, b. Grafik örneği, c. Çizelge örneği*

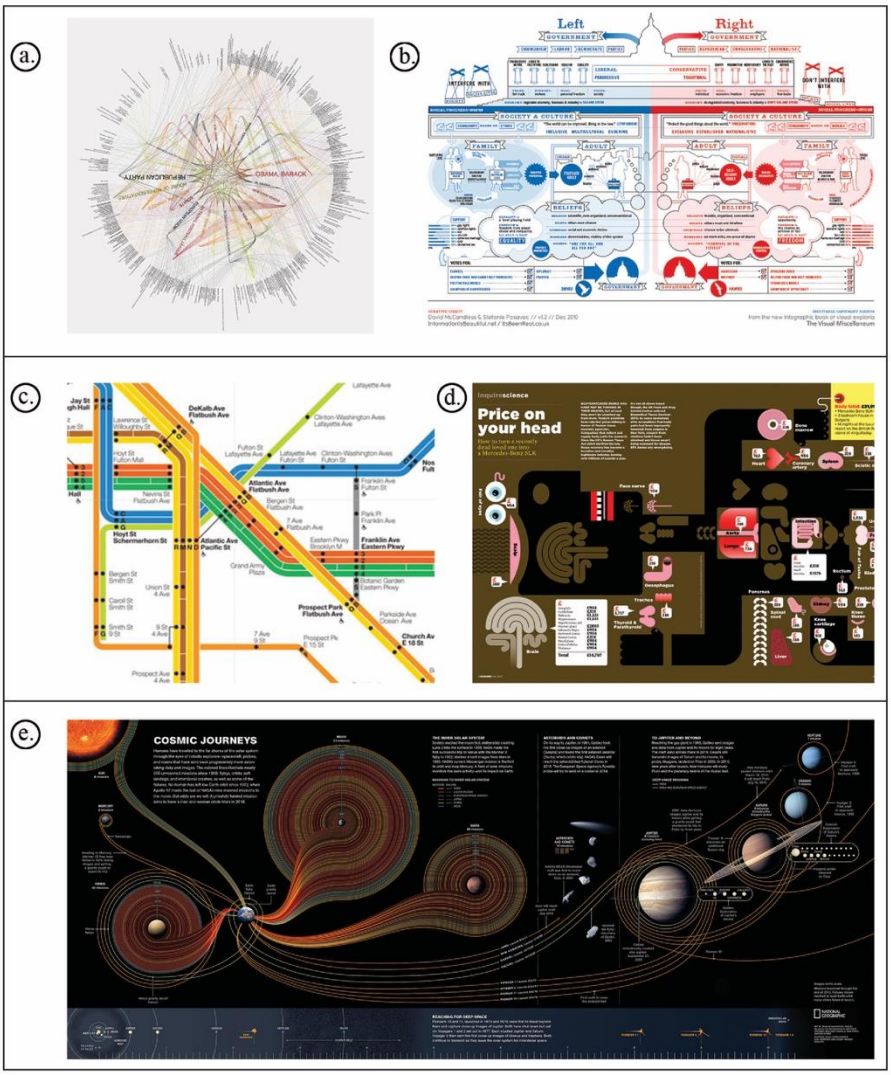
Son yıllarda, hem karmaşık ve fazla bilgiyi kolay hazmedilebilir bir şekilde sunması hem de birden fazla görsel öğe ve yazının birlikte kullanılarak ilgi çekici ve akılda kalıcı bir hikaye anlatımına sahip oluşu, infografiklerin oldukça sık kullanılan bir iletişim yöntemi olmasını sağlamıştır. Bu doktora tezi çalışmasında Türk minyatür tarihi gibi kapsamlı bir bilgi kümesini bir arada ortaya koyma çabasını en iyi şekilde karşılayacağına inanılan yöntemin infografikler olduğu düşünülerek yola çıkılmıştır. Bununla birlikte Resim 2'de görüldüğü üzere son yıllarda infografiklere olan ilginin artması da konuyu böyle bir görselleştirme yöntemiyle incelemede etkili olmuştur.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Resim 2: *İnfografik teriminin 2004-2013 yılları arasındaki aranma sayısı artışı*
(Krum, 2014, s.8)

Günümüzde, özellikle internet ortamında yoğun bir şekilde rastlanılan infografiklere Resim 3'te çeşitli örnekleri sunulmuştur. Şekiller arasında kurulan oransal bağlantılar, çoğunlukla renk kullanımı ve boyutla elde edilen hiyerarşik düzenlemeler, metinlerin tipografik düzenlemeleri ve kompozisyonları ile bilgiyi etkili bir şekilde ileten infografikler ticaretten eğitime, sanattan bilime kadar birçok alanda tercih edilmektedir.

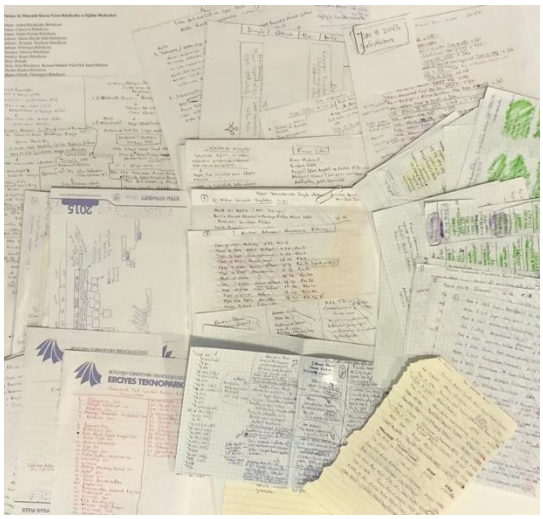

Resim 3: *a. En sık bahsedilen kişi ve kuruluşlar arasındaki ilişkiler, Jeff Thorp, 2008.*
b. *Sola karşı Sağ(Dünya), David Mccandless ve Stefanie Posavec, 2010.*
c. Metro Haritası, Massimo Vignelli, 2011.
d.Vücut Bölümleri, Peter Grundy, 2006.
e. 50 Yıllık Uzay Araştırması, Samuel Velasoc.

Uygulama projesi kapsamında ilk olarak literatür tarama aşaması ile sürece başlanmıştır. Bu süreçte alana ait mevcut yayınlar başta olmak üzere müzelerin çevrimiçi koleksiyonları, müze katalogları ve çeşitli sergilerin kataloglarından faydalanılmıştır. İnfografiği yapılacak konunun bilgileri Resim 4'te sunulduğu üzere kısa notlar şeklinde toplanmıştır. Bu planda öncelikli olarak yazma eserlere ait üretim tarihi, sanatçı, istinsah[107], teknik ve biçimsel özellikler, döneme ve minyatür sanatına etkisi vb. bilgiler ulaşılabilindiği ölçüde sıralanmıştır.

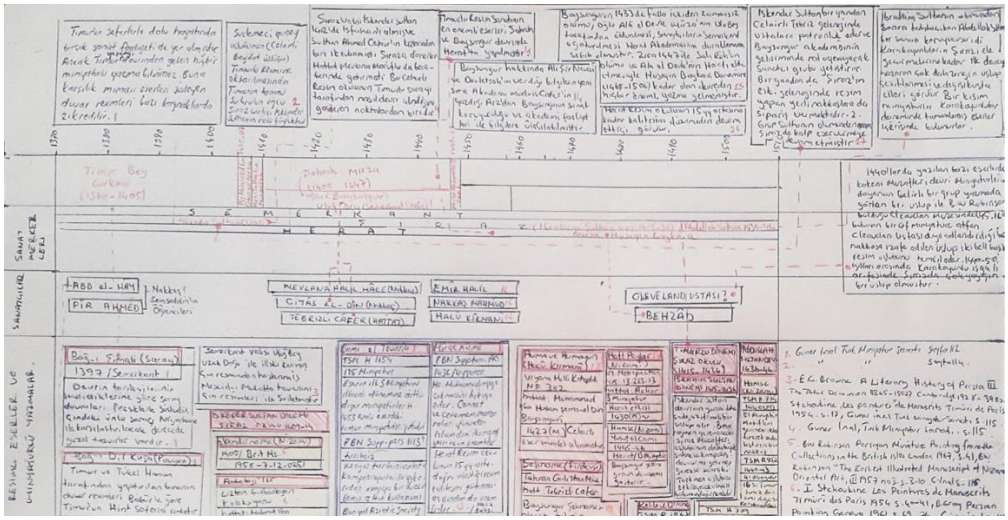
[107] Arapça nesh kökünden türemiş olan istinsâh "bir kitabın yahut yazılı bir metnin nüshasını çıkarma, onu harfi harfine kopya etme" anlamına gelir (Bozkurt ve Kaya, 2001, s.369).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Resim 4: *Yazma eserlere ait kısa notlar*

Konuya ait notlar toplandıktan sonra sıradaki aşama olan infografik eskizini oluşturma sürecine geçilmiştir. Öncelikle hangi devlet çalışılıyorsa onun hükümdarlık süresine göre temel bir zaman çizelgesi oluşturulmuştur. Bu zaman çizelgesinde o devletin hükümdarları, hüküm dönemlerine göre, minyatür üretilen belirli şehirler ve varsa bilinen sanatçılar, eserlerin üretildiği zaman aralığına göre yerleştirilmiştir. Resim 5'te sunulan örnekte Timur Devleti'ne ait eskiz görülmektedir. Eskizin en üst kısmında döneme ait minyatür gelişimine etki eden açıklamalar yer almaktadır. Hemen altında tarih şeridi, sonrasında hükümdarlar, sanat merkezleri, sanatçılar ve en altta da üretilen eserlere ait bilgiler çerçeve içinde bulunmaktadır.

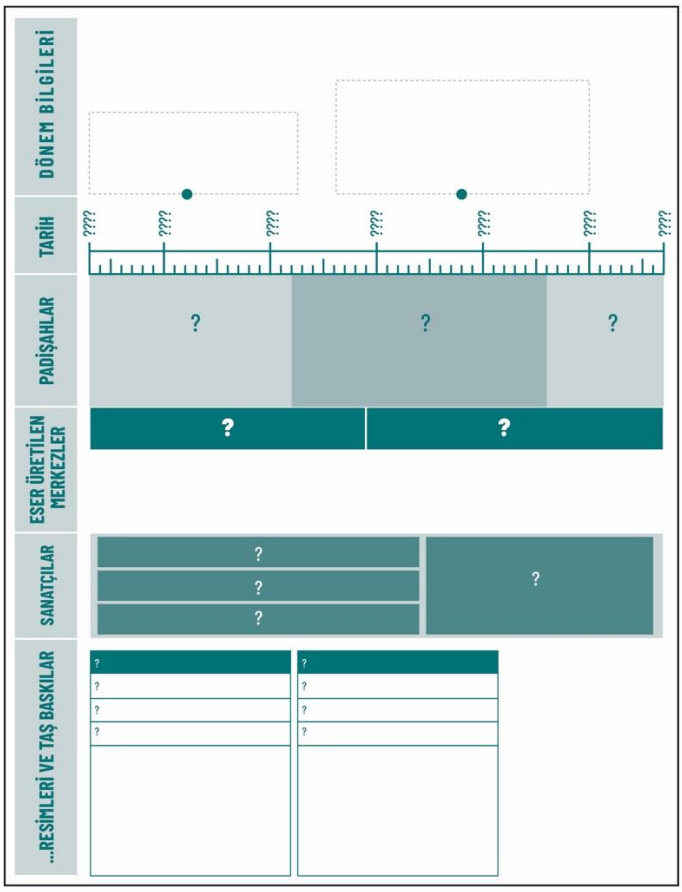

Resim 5: *İnfografik Çalışması Eskiz Örneği*

İnfografik eskizleri tamamlanan konular için bir sonraki aşama bu eskizlerin bilgisayar ortamına aktarılması olmuştur. Çalışmanın bu kısmında hem teknik destek hem de çalışmanın faydalı olabilmesi için güçlü bir iletişime sahip olması ihtiyacı sebebi ile bir görsel iletişim tasarımcısından destek alınmıştır.

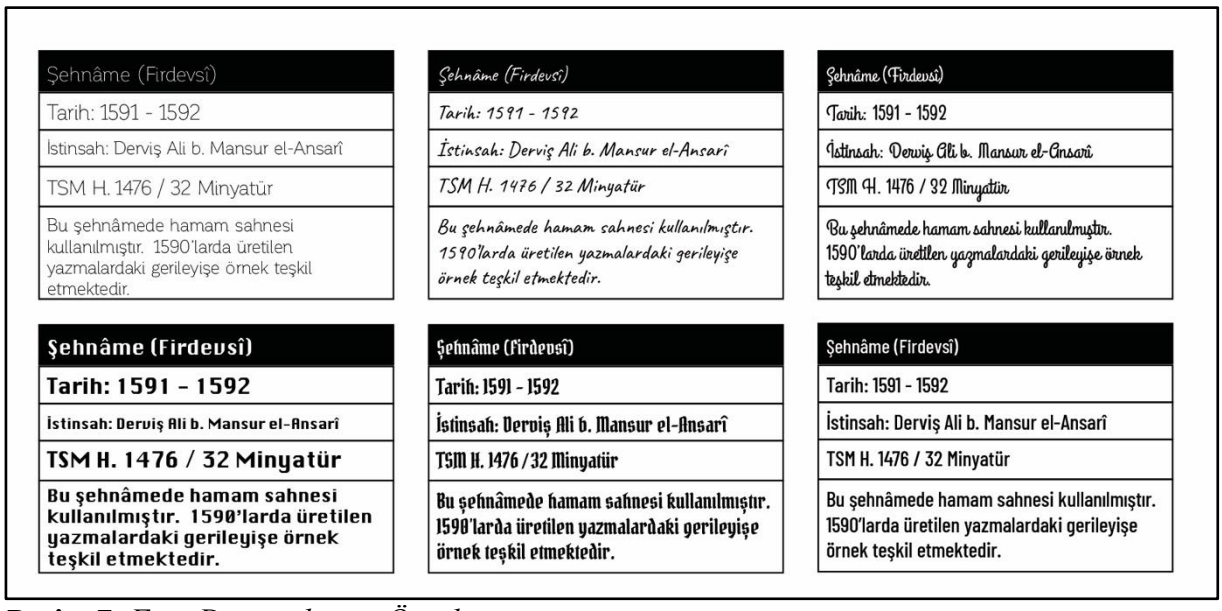
İlk olarak eser bilgileri eklenmeksizin infografiğin temeli bilgisayar ortamında oluşturulmuştur. Kağıt üzerinde hazırlanan eskize bağlı kalınarak oluşturulan bu eskizde her bir bilgi türü için ihtiyaç duyulacak olan çerçeveler, kutular, metinler, tarih çubuğu vb. görsel elemanlar Resim 6'da görülen haliyle belirlenmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Resim 6: *İnfografik Çalışması Temel Düzenleme*

İnfografik çalışmasının bir sonraki aşamasında font seçimine karar verilmiştir. Font seçiminde en önemli olan etmen yazının kısıtlı alanda kolaylıkla okunabilmesi olmuştur. Bununla birlikte üzerinde çalışılacak bilgi oldukça yoğun olduğu için seçilen fontun "condensed" yani "dar" yazı tipi olmasına özen gösterilmiştir. Resim 7'de uygun font seçimi için çeşitli fontların hazırlanan düzendeki kullanımlarına dair örnekler sunulmuştur. Görselde sol üstte bulunan "Barlow Condensed Medium" isimli fontun seçilmesine karar verilmiştir.

Resim 7: *Font Denemelerine Örnek*

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Temel düzen ve fontun belirlenmesinin ardından, infografikte kullanılacak renk seçimi için çeşitli denemeler yapılmıştır. Resim 8'de görülebileceği üzere bilgiyi iletmeyi destekleyecek, dikkat dağıtmayacak, infografiğin izlenmesini kolaylaştıracak ve minyatürlerin önüne geçmeyecek bir renk arayışının sonucunda en yüksek kontrasta sahip olan sol baştaki siyah-beyaz düzenleme tercih edilmiştir.

Resim 8: *Renk Denemelerine Örnek*
Şehname'den Hamam Sahnesi Minyatürü, TSM H.1476 (Uluç, 2006, s.284)

Çalışmanın son aşamasında önceden toplanılmış olan bilgiler, tasarımı tamamlanan infografiğe yerleştirilmiştir. Bu düzenleme sırasında karşılaşılan tasarım problemlerinin de giderilmesiyle infografik çalışması sonlandırılmıştır. Resim 9'da doktora tezi çalışmasının uygulaması olan infografik çalışmasının Osmanlı İmparatorluğu için hazırlanmış tasarımı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu çalışılan devletler arasında ulaşılabilen en çok yazma esere sahip devletlerden biri olduğu için infografik de bu duruma bağlı olarak çok sayıda görsel öğe ve metin içermekte olup ölçüleri 233 x 85 cm.dir.

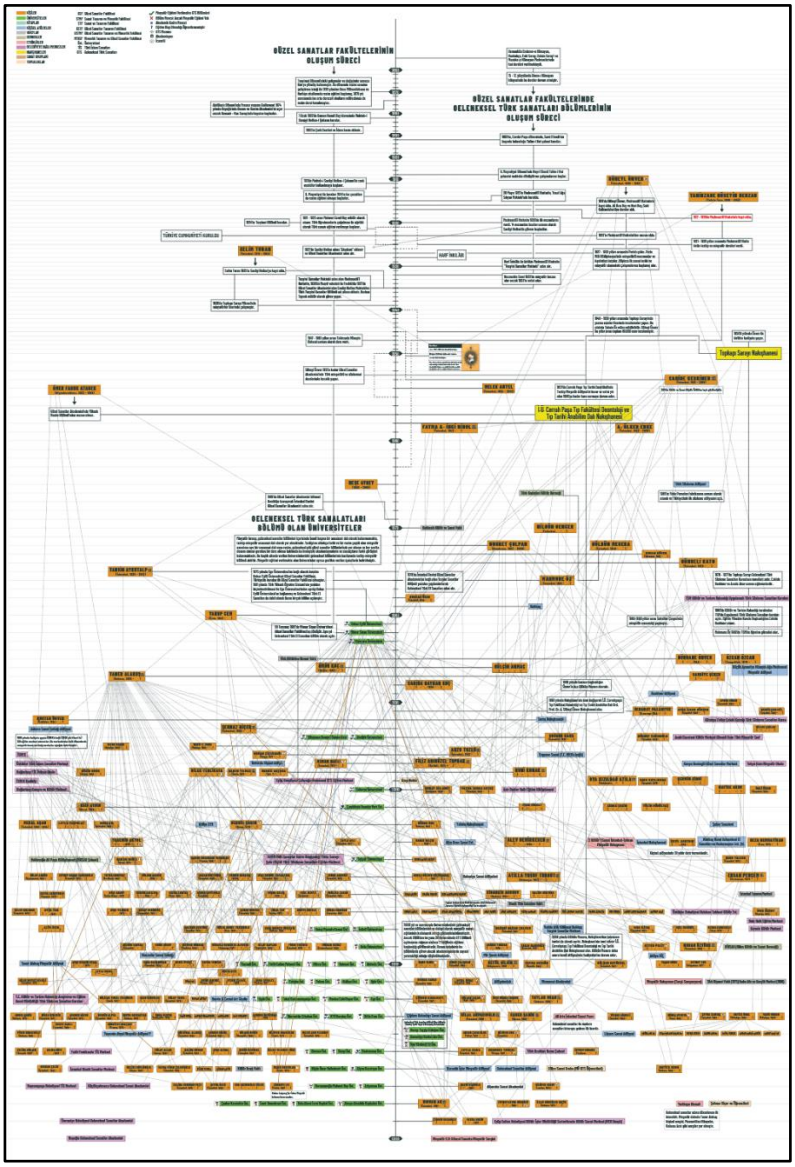
http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Resim 9: *Osmanlı İmparatorluğu'nda Üretilmiş Minyatürlü Yazma Eserler, Minyatür Tarzında Duvar Resimleri ve Taş Baskılar İnfografiği detayı (üstte), Genel Çalışma (altta)*

Bu çalışma süresince konu anlatımına uygun olarak farklı türde infografik kullanımlarına da yer verilmiştir. Örneğin Türkiye'de minyatür sanatının kurumlardaki gelişimi ve sanatçıların kurumlarla ve birbirleriyle olan bağlantılarının tarihsel gösterimini daha iyi açıklayacağı düşünülerek Resim 10'da sunulan haliyle tasarlanmıştır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Resim 10: *Türkiye Cumhuriyeti'nde Minyatür Sanatı Alanında Eğitim Veren Kurumlar, Akademisyenler ve Sanatçılar İnfografiği*

Geniş bir tarihi evrenin içerdiği bilgi ve eserlerin sayısının oldukça fazla olması sebebiyle eser detaylarıyla ilgili çeşitli konularda kısıtlamaya gidilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu örneğinde olduğu gibi boyutları halihazırda kitap formatında incelemeye uygun olmayan büyüklüğe ulaştığı için yazma eserlerin sayfa ölçüleri ve malzeme bilgilerine yer verilmemiştir.

Belli başlı Türk, İran, Arap, Moğol ve Hint uygarlıklarına ait olan minyatürlü el yazmalarının ve tek sayfa minyatürlerin infografiklerle tarihi gelişiminin anlatıldığı tez çalışmasından yola çıkılarak hazırlanan bu makalede, infografiklerin hazırlanma aşamaları anlatılmıştır. Karşılaşılan görsel iletişim problemlerine çözüm arayışları, alternatif tasarımlar ve karar verme süreçleri paylaşılmıştır.

KAYNAKÇA

1. Bozkurt, N., Kaya, N. (2001). TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 23, İstanbul: Türk Diyanet Vakfı
2. Krum, R. (2014). Cool Infographics: Effective Communication with Data Visualization and Design. Indiana: John Wiley & Sons
3. Meirelles, I. (2013). Design for Information An introduction to the histories, theories,
4. and best practices behind effective information visualizations. Beverly: Rockport

5. Publishers.
6. Uluç, L. (2006). Türkmen Valiler Şirazlı Ustalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
7. https://www.niemanlab.org/2010/06/the-art-itself-is-the-software-jer-thorp-on-the-aesthetics-of-data/ (Erişim Tarihi: 19.12.20)
8. https://www.informationisbeautiful.net/visualizations/left-vs-right-world/
9. (Erişim Tarihi: 19.12.20)
10. https://davidmatta.wordpress.com/tag/design/ (Erişim Tarihi: 19.12.20)
11. https://www.design-talking.com/2012/07/book-review-information-graphics/ju_information_graphics_08/ (Erişim Tarihi: 19.12.20)
12. http://www.5wgraphics.com/en/gallery.php (Erişim Tarihi: 19.12.20)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

yaratılmış özgün tasarımlı tasvirlerle canlandırılmıştır. "Tarihlerin özü" anlamındaki adına uygun bu eser, iki ana bölümden oluşur: Birinci bölümde cennet, cehennem, kâinatın ve dünyanın yaratılmasının tasvir edilmesinin ardından, Hz. Âdem ve Havva'dan başlayarak Tevrat ve Kur'an-ı Kerim de adı geçen peygamberlerin öyküleri, Hz. Muhanned'in hayatı, İslam tarihinin ana hatları, Gazneli, Selçuklu ve Timurlu dönemlerinin en önemli olayları anlatılır. XVI. yüzyıl sonlarına doğru, Nakkaş Hasan ve ekibi tarafından resimlendirilen altı ciltlik Siyer-i Nebî'nin minyatürleri arasında, onunla ilgili mucizeleri betimleyen tasvirlerde bulunur. (Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012, s.109.) Her iki yazma eserde de kadın figürlerin uygulandığını görmekteyiz. Yazma eserlerde cennet tasvirlerindeki kadın figürleri Osmanlı kadın giyimini yansıtmaktadır.

4.2. Şenliklerde Kadın

Bugün bile Türkiye'nin birçok yerinde hâlâ sürdürüldüğü gibi gerek evlilik, gerek sünnet düğünlerinde kadınlarla erkekler ayrı ayrı eğleniyorlardı. Nitekim Şehzade Mehmed'in sünnet düğünü de kadınların bulunduğu Eski Saray'da başlamıştı. Padişah, Şehzade ve misafir hanımların katılımıyla başta Valide Sultan olmak üzere saray kadınları kendi aralarında eğlenmişlerdi. Düğünün bu kısmı Surname'de (1582) yer almamıştır.

Halktan kadınlar ise sünnet düğününü minyatürlerde de gördüğümüz gibi meydanın bir köşesinden seyrediyorlardı. Örneğin; Surname-i Hümayun'da, Surname'nin hemen hemen yarısına kadar halk kitlesi figürlerinin içinde hiç kadın olmadığı fark edilir. Bu minyatürü yapan nakkaşlardan Surname'nin 197b sayfasına kadarki kısımda çalışanların, halk kitlesinin içine kadın koymamalarından ileri gelmektedir. Bu sayfadan sonraki minyatürlerin hepsinde değilse de çoğunda kadın vardır.

Genellikle halk kitlesinin önünde bir veya iki sıra oluşturan kadın figürleri çoğunlukla başları beyaz bir örtü ile sıkıca sarılmış olarak görülürler. Minyatürlerde bunlar genel olarak yaşlı kadın izlenimi verirler. Bazıları ise karşımıza peçeli olarak çıkmaktadır ki bu tarihe kadar yapılan Osmanlı minyatürlerinin ancak pek azında böyle bir görüntüye rastlamaktayız. Bunun Arap etkisiyle ortaya çıktığı muhakkaktır. Sadece bir kısmının peçeli oluşu ise bu modanın henüz gelmemiş olduğunun işareti sayılabilir.

Kadınlar genellikle erkek figürlerinin önünde birkaçı birarada, yanlarında çocuklarıyla birliktedirler. Surname minyatürleri, sakaların halka şaka yapmak istediklerinde çocuklardan sonra en çok kadınlara sataştıklarını gösterir. Löwenklaw 16 Haziran sabahı 100 sofi ile dervişin ilahi söyleyerek geçişlerini anlatırken kadınlardan da söz eder. Kadınların meydana gelip düğünü seyretmelerinin yasak olduğunu, fakat buna rağmen gelerek etraftaki sokaklara biriktiklerini ve orada inleyip, ağlamaya ve bağırmaya başladıklarını anlatır. Anılarının bir başka yerinde de 30 kadar Arabın, iyice örtünmüş bir kadın ve iki oğlan çocukla birlikte meydana gelerek Arap üslubunda uzun uzun çok güzel raks ettiklerinden bahseder. Hanım sultanlardan birinin Fransız ve İtalyan esirlerinin bir gösterisinde de çeşitli müzik aletleri çalarak geçen mızıkanın yanında eros giyimli bir çocukla, başında honozu olmayan bir İtalyan gelinin yürüdüğünden bahseder. Ancak bunlara ne Surmane'nin metninde ne de minyatürlerinde rastlıyoruz.

Bunların kadın kıyafetine girmiş erkek olmalarının ihtimali daha fazladır. Çünkü eğlendirme amacıyla kadınların böyle herkese açık yerlerde ortaya çıkmaları tamamen gelenek dışıdır. Gayrımüslim kadınların bile ortalık yere böyle çıkmaya izinleri olamaz. Bundan dolayı köçekleri vardır ve kadın kıyafetine girerek raks ederler. Surname minyatürleri arasında bunların çok sayıda örneği vardır.

Haliç'in bir yanında, eski surlarla çevrili İstanbul'un karşısındaki bir tepenin yamacında sur duvarlarıyla çevrilmiş eski bir Ceneviz yerleşimi olan Galata'da çok sayıda Hıristiyan halk yaşardı. Düğün sırasında pek doğal olarak onların da şenliklere katkıları olmuştu. Galata Hıristiyanlarından tersanede çalışanlar bir kız, bir erkek olarak ikişer ikişer sıralar halinde şenlik meydanına gelmişlerdi. Erkek kıyafetleri kadar, kadın gibi giyinmiş erkeklerin kıyafetleri de kültür tarihi açısından önemlidir. Surname'de bunlar özetle şöyle anlatılmışlardır:" Sonra Galata'da sakin Efren taifesi kız-oğlan şeklinde güzel civanları perişan kaküllü gençleri geldiler. İkişer ikişer meserret meydanını dolaştılar, el ele alıp nazı işve ile etrafı seyrettiler. Nazikane oyunlar oynanıp türlü türlü hediyeler verip gittiler.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

Löwenklaw bunların gelin ve güveyiyle bir düğün alayı olduğundan bahseder. Belki de kadın olarak gördüklerinin kıyafet değiştirmiş erkekler olduğunu fark etmemiştir. Zira J. Palerne ve anonim bir Almanca kaynakta gelin adayı daha ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Gelin ve güveyin başları üzerinde bir baldakin, sayeban olduğu ve arkadan el ele tutuşmuş asil çiftlerin yürüdüğü anlatıldıktan sonra aslında burada kadın gibi görünenlerin, birçok insanı yanıltacak kadar iyi bir şekilde kadın kıyafetine girmiş genç erkekler olduğu vurgulanır.

Kadınların Osmanlı döneminde bütün olayların dışında kalmadıklarını gösteren birçok görsel malzemeden biri de "Hacet Sahipleri"nin meydana gelişleri sahnesinde bir de kadının bulunuşudur. Bu kadın, aynı sayfada yer alan halk figürleri arasındaki kadınlardan giyimi, özellikle de başını örtme şekliyle farklıdır. Buna benzer şekilde meydana erkeklerle birlikte çıkmış bir kadın da "Borçlu mahkumlar" arasındadır. Hele birisi kucağında çocuğu ile Padişah'ın hemen önündedir.

Her zaman erkeklerin köçek olmak için kadın kıyafetine girdiklerini görüyoruz ama, bu düğün sırasında bir kadınında erkek kıyafetine girme cesaretini gösterdiğini Ali'den öğreniyoruz: "Bir kadın erkek kıyafetinde geldi. Padişah ihsan verdi. Yaptığından dolayı sonradan hapse atılmış. Tanınacağını ummamış, fakat tanıdığı bir erkek ihbar etmiş. Kapalı olduğunu ve namuslu olduğunu söylemiş. Düğünü izlemeye gelen halkın arasında da kadınlar olduğunu söyleyince hâkim serbest bırakmış." (Nurhan Atasoy, "1582 Surname-i Hümayûn: Düğün Kitabı", İstanbul, Koç Bank Yayın, 1997, s.129-131.)

4.3. Edebi Konularda Kadın

Konusu edebiyat olan eserlerin Osmanlılarda ağırlıklı olarak resimlendirilmesi, XV. yüzyıl sonlarında başlayıp XVI. yüzyıl boyunca sürmüş, XVII. yüzyıldaysa eski önemini yitirmiştir. Türkçe veya Farsça kaleme alınan edebiyat konulu minyatürlü yazmaları divanlar, mesneviler, beş mesneviden oluşan hamseler, şiir derlemeleri olan mecmualar, atasözleriyle öyküler olarak gruplandırmak mümkündür. (Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012, s.97.)

XV. yüzyılın ikinci yarısında tezhipli ve minyatürlü edebiyat kitaplarının hazırlanmış olması, aynı dönemde hüküm süren Timurlu ve Türkmenler gibi Osmanlıların da hem yaşadıkları çağın hemde geçmiş dönemlerin edebiyat kitaplarına ilgi duyduğunu kanıtlar. Araştırmamda konusu geçen XV. yüzyıla ait yazma eserlerde kadın figürü görülmektedir. Bunların arasında; Edirne'de hazırlanan Dilsûznâme, Külliyât-ı Kâtibi, İskendernâme ve XVI. yüzyılın ilk yarısındaki Ferîdü'd-dîn Attâr Mantıku't-Tayr, Câmasbnâme örnek olarak gösterilen yazma eserlerdir.

4.4. Bilimsel ve Ansiklopedik Konularda Kadın

Resimli Osmanlı yazmalarının bilimle ilgili olanlarını tarih, denizcilik, kartografi, coğrafya, kozmografya, astroloji, tıp, biyografik ve ansiklopedik eserler olarak gruplandırmak mümkündür. Tarihi konulu eserler de kendi içlerinde çeşitlilik gösterirler. Daha önce bahsedilen şehnâmelerle gazavatnâmelerin dışında Osmanlı tarihi, dünya ve peygamberler tarihi kitapları da resimlendirilen eserler arasında yer almıştır. (Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012, s.113.)

4.5. Tarihi Konularda Kadın

Osmanlı minyatür sanatının en özgün dalını oluşturan tür tarihi konulu minyatürlerdir. Tarih yazmacılığıyla birlikte gelişen bu tür, Osmanlı minyatürünü öteki İslam çevrelerininkilerden ayırmaktadır. Osmanlılar'da XVIII. yüzyıla kadar Osmanlı karakterini belirleyici örnekler olarak gösterilebilecek tarihi minyatürler, İslam dünyasına yeni bir ikonografi sunmuştur. Osmanlı sarayında tarih yazdırma geleneği Fatih Sultan Mehmed döneminde başlamış ve devlet örgütünde bu işi yapmakla görevli şehnamecilik kurumu oluşturulmuştur. Kânuni döneminde kurumsallaştırılan ve böylelikle yerleşen tarih yazıcılığıyla tarih ve ecdat bilinci olan Osmanlı padişahları Osmanlı sülalesinin soyluluğunu ve gücünü kanıtlayacak belirli tarihi olayları gelecek kuşaklara aktarmak için yazmalar hazırlatmış ve minyatürletmiştir. (Günseli Renda, "Minyatür", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, cilt:2, Yem Yayın, s.1267.)

Osmanlı minyatürlü yazmaları arasında önemli bir yer tutan tarihi konulu eserler olan şehnâmeler ve gazavatnâmeler içindeki minyatürlerde kadın figürü çok ender görülmektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Mart; Cilt: 13/KIŞ, Sayı: 49
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: March; Volume: 13/WINTER, Issue: 49
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

4.6. Tek Figür Olarak Kadın

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı nakkaşhânesinde hazırlanan albümlere yerleştirilen tek sayfa eskiz niteliğinde çalışmalar ve mürekkep resimleri bu grubu oluşturur.

XVII. yüzyıl başından itibaren tek yaprak konulu minyatürler de düzenlenen albümlere yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu resimler arasında padişah portreleriyle saray yaşamına ait konuların yanı sıra saray dışındaki yaşama ait eğlence, meclis, hamam, dervişler, kahvehane gibi farklı konularda tasvirler bulunur.

XVII. ve XIX. yüzyıllar arasında daha çok Avrupalı müşteriler için hazırlamış kıyafet albümlerinde resmedilmiş figürler ise Osmanlı avamının çeşitli kesimlerine ve meslek gruplarına mensup erkekler, ev içi ya da sokak kıyafetleriyle kadınlar ve Avrupalılardır. (Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012, s.118.)

5. KADIN ve GİYİM

Kadın sokak giyimlerinin en eskisi "ferace"dir. Feracenin üstüne iki tülbent parçasından oluşan "mahreme" ya da "yaşmak" örtülür. Birinci parça başı örterek çene altından tutturulur. İkinci parça, yalnızca göz çevresini açıkta bırakarak, ağız ve burnu kapatacak biçimde sarılmıştır. XVI. yüzyılın başlarından itibaren yerli ve yabancı resimli sanat eserlerinde ferace yaşmak ve peçeli kadınlara rastlanmaktadır.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yüzyıllar boyunca kadın giyiminin en önemli özelliği, şalvar, gömlek, hırka, kaftan(entari) ve sokak giyimi olan feracelerin, erkeklerin giyimiyle aynı adı taşıması ve benzer biçimde olamsıdır. Zengin ve fakir kadınlar arasında da kumaşın kalitesi dışında, model ve giyim çeşidi değişikliği söz konusu olmadığı gibi, müslüman kadınlarla, gayrimüslim kadınların giyimi arasında da fazla bir fark yoktur. Ancak sokakta, müslüman ve gayrimüslim kadınların ayırt edilebilmesi için ferace ve ayakkabılarını statülerini belirleyici renklerde giymeleri öngörülmüştür. Müslüman kadınlar sokakta sarı "çedik" pabuç, gayrimüslimler ise siyah ve koyu renklerde pabuç giymek zorunda bırakılmıştır.

XVI. yüzyılda kadın kıyafetleri ayak bileklerine kadar uzun olarak iki katlı dikilmektedir. Kıyafetlere önden, yeldirmeye benzer bir açıklık bırakılmaktadır. Kıyafetlerde, düğmeler bedenden bele kadar kapalı, yakalar açık ve belden kuşaklar sarılmıştır. Kadınlar sokak giyimleri, yanları cepli, önleri göbeğe kadar düğmeli uzun etekli yeldirmeler, feraceler şeklindedir. Osmanlı kadını aksesuara da büyük önem vermiştir. Boyuna gerdanlıklar takılmış, saçlar uzun ve arkadan omuzlar üstüne düşürülmüştür. Tepeye önce sert ve işlemeli hotoz yerleştirilerek, ince bir örtü hotozun üstünden ve ortalarından arkaya doğru alınarak çenenin altından düğümlenmiştir. Üstüne kurdele bağlanmış, tül ise birkaç kez boynuna sardırılmıştır. 1555 yılına doğru kadınlar içlerine ince bir kumaştan gömlek ve üstüne bir elbise giymişlerdir. Daha sonra da dar kollu, kolları elin içini kapayacak şekilde uzun bir ferace giymişlerdir.

Kadınların baş tuvaleti zaman zaman değişmektedir. Başta hotoz, bunun üzerine etrafı sırma işlemeli ve arkası sırma püsküllü beyaz başlık üzerine yuvarlak bir peçe örtülmektedir.

XVI. yüzyıl ev kıyafetleri uzun elbiseler şeklindedir. Üst elbiseler ayak bileklerine kadar uzun, bele kadar düğmeli, belden aşağısı serbest bırakılmaktadır. Göbeğe doğru sarılan kuşaklar kullanılmıştır. İç göynekler genellikle şeffaf kumaştan yapılmaktadır. Kollar oldukça geniş ve uzun görünümlüdür. İç elbisenin altına çeşitli kesimli bol paçalı, dökümlü, sıkı paçalı uçkurlu şalvar giyilmektedir. Boyuna gerdanlıklar takılmış; başa hotoz geçirilmiştir. Hotoz; kâküller ve perçemler dışında bütün saçı içine toplayan bir tür başlıktır. Daha çok şehirde, İstanbullu kadınlar için ev içinde giyilmektedir. (Apak, Prof. Melek Sevüktekin - Gündüz, Doç. Filiz Onat - Eray, Fatma Öztürk: Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997, s.100-111.)

5.1. Kumaş Desen Özellikleri

XV. yüzyılda desenler bir yüzyıl öncesine nazaran daha küçük fakat kullanılan renk sayısı daha fazladır. XVI. yüzyılda, Türk kumaş sanatının en ileri gittiği devirdir. Bu devirde lale, karanfil, bulut ve benek motifi en güzel örneklerini vermiştir. XVI. yüzyılın ikinci yarısında karanfil çok kullanılmış ve stilize birer yelpaze şeklini almıştır. Buna yelpazeli karanfil denir. Türk kumaşlarının en karakteristik motiflerini ince ve mükemmel dokuma tekniğine XVI. yüzyılın sonlarında ulaşılmıştır. Bu yüzyılda en yüksek dokuma tekniğine

ulaşan kumaş dokumacılığı uzun bir gelişme devresi geçirmiştir. İpekçiliğin doğduğu yer olan Çin'in bile Bursa'dan ipekli kumaş aldığı kayıtlarla belirlenmiştir. (Apak, Prof. Melek Sevüktekin - Gündüz, Doç. Filiz Onat - Eray, Fatma Öztürk: Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997, s.40.)

5.2. Kumaşlarda Kullanılan Renk Özellikleri

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u almasıyla başlayan Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve özellikle XVI. yüzyılda kullanılan renkler sınırlıdır. Çeşitli süslemelerde ve kumaşlarda kullanılan renkler, en fazla kırmızı, yeşil, mavi ve bazende krem rengi veya sarıdır. Renkler arasında en çok kullanılan kırmızı insanların geçmişten beri çok ilgisini çekmiş ve kullanılan eşyalarda çok rastlanmıştır. Aslında kırmızının en çarpıcı serisi olan "Türk kırmızısı" adıyla anılan boya Türklerin eseridir.

Yeşil renk, kırmızıdan sonra en fazla kullanılan renktir. Çeşitli renkler kullanıldığında, daima kullanılan renklere uyum sağlayacak bir tondaki yeşilin seçilmiş olduğu gözlenmiştir. Kırmızı renge en fazla uyum sağladığı için yeşil kullanılmış ve buna bir zenginlik katmak istediğinde de mavi kullanılmıştır. Yardımcı renkler olarak, sarı ve krem rengi kullanılmıştır. (Apak, Prof. Melek Sevüktekin - Gündüz, Doç. Filiz Onat - Eray, Fatma Öztürk: Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997, s.42-43.)

SONUÇ

Edebiyat, tarih, din, bilim ve şenlikler de tasvir edilen kadın figürlerinin XV. yüzyıldan beri Osmanlı döneminde yer aldığı görülmektedir. Kadın figürlerine en çok tarih ve edebiyat konulu yazma eserlerde rastlanmaktadır. Farklı kökenli sanatçıların aynı atölyede çalışması ile gelişen minyatür üslubundaki kadın figürleri klasik Osmanlı giysileri içerisindedir. Saç modelleride bize önceki dönemlere ait bilgiler vermektedir. Osmanlı minyatürünün başlıca ayırt edici özellikleri gerçekçi oluşu, detayları ve konuyu ciddi bir şekilde yansıtmasıdır.

Konusuna göre minyatürde kadın figürü bize kompozisyondaki hiyerarşik önemini gösterir. Edebi konularda ise aşk sahnelerinde görülen kadın figürü kompozisyonlardaki hiyerarşik konumu erkek figürlerle çok yakındır ve hareketleri oldukça rahat betimlenmiştir. Dans eden, çalgı çalan kadınlar görülmektedir. Tarihi konularda, savaş sahnelerinde de görülen kadın figürünün konumu erkek figürlere oranla daha geride kalmıştır fakat yine de kompozisyonlardaki yerini almıştır. Savaş sahnelerinde görülen yabancı kadın tasvirleridir.

Sonuç olarak Anadolu'da Beylikler Dönemi'ne ve erken Osmanlılara ait minyatürlü yazma örneği bulunmadığından XV. yüzyıla ait oluşum evresinin en önemli eserlerindeki minyatürler bize kadın figürünün Osmanlı dönemi minyatür sanatındaki yerini göstermektedir. Sonraki dönemlerde konu edilen kadın figürleride incelenerek tasvirlerdeki gelişim süreci hakkında daha kapsamlı bilgiye ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

1. And, Metin: Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Temmuz 2014.
2. Apak, Prof. Melek Sevüktekin - Gündüz, Doç. Filiz Onat - Eray, Fatma Öztürk:Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1997.
3. Aslanapa, Oktay: "Osmanlı Minyatür Sanatı",*Yeni Türkiye (Osmanlı Özel Sayısı) IV.Kültür ve Sanat"*, Sayı:6, Cilt:34, s.647-653, Temmuz-Ağustos, 2000.
4. Atasoy, Nurhan: 1582 Surname-i Hümayûn: Düğün Kitabı, İstanbul, Koç Bank Yayın, 1997.
5. Atasoy, Nurhan: Hasbahçe "Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek", Aygaz A.Ş., 1.Basım: Aralık-2002.
6. Atasoy, Nurhan - Çağman, Filiz: Turkish Miniature Painting, İstanbul, Doğan Kardeş Matbaacılık, 1974.
7. Bağcı, Serpil- Çağman, Filiz- Renda, Gürsel - Tanındı, Zeren: Osmanlı Resim Sanatı, T.C. Kültür Bakanlığı, İstanbul, 2006.
8. Fetvacı, Emine: Sarayın İmgeleri: Osmanlı Sarayının Gözüyle Resim Tarihi, İstanbul, Yapı Kredi Yayıncılık, 2013.

9. Koçu, Reşat Ekrem: Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Ankara, Sümerbank Kültür Yayınları, 1967.
10. Mahir, Banu: Çağlar Boyu Anadolu'da Kadın (Anadolu Kadınının 9000 yılı), Ankara, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1993.
11. Mahir, Banu: Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul, Kabalcı Yayıncılık, 2012.
12. Renda, Günseli: Osmanlı Minyatür Sanatı, Promete Kültür Dizisi, İstanbul, 2001.
13. Renda, Günseli: "Minyatür", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, cilt:2, Yem Yayın.
14. Seyhan, Nezihe: Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Minyatürlü Yazma Eserlerin Kataloğu, Boğaziçi University, 1991.
15. Tanındı, Zeren: "Osmalı Dönemi'nde Türk Minyatürü", Yeni Türkiye (Osmanlı Özel Sayısı IV.) Kültür ve Sanat", Sayı:6, Cilt:34, s.654-659, Temmuz-Ağustos, 2000.
16. Tanındı, Prof. Dr. Zeren: Türk Minyatür Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, Ekim-1996.